

DOBROSTAN TRZODY CHLEWNEJ

Stanisław Kondracki
Anna Rekiel
Krzysztof Górski

Powszechne Wydawnictwo Rolnicze i Leśne

Stanisław Kondracki

Anna Rekiel

Krzysztof Górski

DOBROSTAN TRZODY CHLEWNEJ

Powszechne Wydawnictwo
Rolnicze i Leśne
Warszawa

Zdjęcie na okładce:
Can Stock Photo Inc.

© Copyright by Powszechne Wydawnictwo Rolnicze i Leśne Sp. z o.o.
Warszawa 2013

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej książki nie może być reprodukowana w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób bez pisemnej zgody wydawcy.

ISBN 978-83-09-01150-7

Redaktor Krystyna Wieliczko
Korekta Barbara Zamorska
Redaktor techniczny Elżbieta Zaremba

Spis treści

1.	Znaczenie dobrostanu w chowie świń	7
2.	Pojęcie dobrostanu	9
3.	Zabezpieczenia prawne dobrostanu trzody chlewnej	10
3.1.	Dobrostan w ustawodawstwie światowym i unijnym	10
3.2.	Dobrostan w ustawodawstwie polskim	12
4.	Poziom dobrostanu i metody jego określania	14
5.	Znaczenie dobrostanu dla zdrowia świń	18
6.	Czynniki warunkujące dobrostan świń	23
6.1.	System utrzymania a dobrostan świń	24
6.1.1.	Wpływ intensywnych systemów utrzymania na poziom dobrostanu świń.....	25
6.1.2.	Możliwości poprawy dobrostanu. Organizacja produkcji zgodnej z naturą gatunku.....	29
6.2.	Działanie stresu – znaczenie eliminacji czynników stresowych dla dobrostanu świń	38
6.2.1.	Stres i jego rodzaje. Wskaźniki stresu	38
6.2.2.	Stres a produktywność świń	40
6.2.3.	Stres a dobrostan. Behawioralne implikacje dobrostanu zwierząt.....	43
6.2.4.	Eliminacja czynników stresogennych.....	44
6.3.	Wpływ warunków transportu i obrotu przedubojowego na dobrostan świń.....	47
6.3.1.	Postępowanie ze zwierzętami przed transportem	48
6.3.2.	Metody załadunku i wyładunku świń	49
6.3.3.	Transport. Przystosowanie się zwierząt do nowego otoczenia.....	50
6.4.	Działania hodowlane i ich wpływ na zmiany wrażliwości świń na czynniki obniżające poziom dobrostanu	53
6.4.1.	Doskonalenie ras, zmiany pokrojowo-konstytucyjne.....	53
6.4.2.	Dobór ras do produkcji intensywnej i ekstensywnej.....	54
6.4.3.	Zabiegi zootechniczne	55
7.	Mikroklimat pomieszczeń i jego znaczenie dla dobrostanu świń	59
7.1.	Warunki termiczno-wilgotnościowe	61
7.1.1.	Temperatura otoczenia.....	61
7.1.2.	Wilgotność powietrza	65

7.2.	Rola systemów ogrzewania i wentylacji w optymalizacji warunków termiczno-wilgotnościowych chlewni	67
7.2.1.	Bilans ciepły budynku. Systemy ogrzewania chlewni	68
7.2.2.	Wentylacja chlewni i jej znaczenie dla dobrostanu świń.....	71
7.3.	Znaczenie intensywności ruchu powietrza w chlewni.....	77
7.4.	Zaburzenia termoregulacji organizmu a dobrostan świń.....	78
7.5.	Zanieczyszczenia powietrza chlewni i ich wpływ na dobrostan świń.....	83
7.6.	Wpływ oświetlenia na poziom dobrostanu świń	87
7.7.	Znaczenie hałasu dla dobrostanu świń	90
8.	Dobrostan a produktywność trzody chlewnej	91
9.	Działania podejmowane w celu zapewnienia dobrostanu świń	94
10.	Znaczenie zachowania naturalnego behawioru dla dobrostanu świń	98
10.1.	Hierarchia stada a dobrostan świń	99
10.1.1.	Wpływ człowieka na układ hierarchiczny w grupie i dobrostan świń.....	102
10.2.	Zapobieganie agresji poprzez realizację potrzeb behawioralnych	105
10.3.	Potrzeba realizacji instynktu macierzyńskiego i budowy gniazda.....	111
10.4.	Znaczenie wybiegów i kąpiele błotnych	113
11.	Rola człowieka w zapewnianiu dobrostanu świń	116
12.	Dobrostan świń w świetle wymogów zasady wzajemnej zgodności	120
12.1.	Powierzchnia kojców	120
12.2.	Żywienie i pojenie	123
12.3.	Postępowanie z lochami prośnymi i prosiętami oraz ze zwierzętami chorymi i wykonywanie zabiegów na świiniach	123
12.4.	Kwalifikacje osób obsługujących zwierzęta oraz nadzór i kontrola	125
12.5.	Warunki środowiskowe w chlewni	125
12.6.	Zapobieganie agresji.....	126
13.	Podsumowanie	127
14.	Wykaz ważniejszych haseł – definicje	129
15.	Wykaz wykorzystanych aktów prawnych	139
16.	Piśmiennictwo	141

5. Znaczenie dobrostanu dla zdrowia świń

Pojęcie „zdrowy organizm” oznacza stan harmonii w funkcjonowaniu narządów i systemów w ustroju. Inaczej mówiąc, zdrowie zwierząt określa się jako nieobecność symptomów choroby. Zdrową i bezpieczną żywność można otrzymać tylko od zdrowych zwierząt, utrzymywanych w warunkach gwarantujących im dobrostan. Intensyfikacja produkcji trzody chlewnej, a w konsekwencji przeorientowanie strategii opartych na właściwościach biologicznych zwierząt, na strategię nadające priorytet wymogom technologicznym, spowodowało pojawienie się chorób świń o etiologii środowiskowej. W warunkach intensywnego chowu zwierząt szczególne znaczenie mają działania, których skuteczność w dużej mierze zależy od współpracy hodowcy i lekarza weterynarii. Ochrona zdrowia świń w chlewni realizowana jest dzięki wprowadzeniu bioasekuracji, czyli działań, które mają na celu niedopuszczenie do wystąpienia na fermie czynników chorobotwórczych, w tym zarówno zakaźnych jak i niezakaźnych, a w razie potrzeby szybkie ich wyeliminowanie. Zabezpieczenie stada przed czynnikami chorobotwórczymi polega na redukcji zagrożeń mogących przedostawać się na fermę z zewnątrz oraz już istniejących w stadzie. W przypadku wznoszenia nowych obiektów bioasekuracja zaczyna się już na etapie ich lokalizacji i projektowania budynków produkcyjnych, a następnie zasiedlania ich zwierzętami.

Jednym z najważniejszych czynników zmniejszających opłacalność produkcji trzody chlewnej są choroby. Spadek zdrowotności świń może prowadzić do znacznych strat ekonomicznych. Pojawiające się błędy projektowe, między innymi nieprzestrzeganie zaleceń dotyczących powierzchni legowiskowej, nieprawidłowości w zakresie oświetlenia i temperatury pomieszczeń, przyczyniają się do występowania

w tuczarniach tzw. technopatii. Można do nich zaliczyć stwierdzany dość często kanibalizm. Duża grupa problemów zdrowotnych świń związana jest także z brakiem odpowiednich pomieszczeń na kwarantannę. W związku z tym zasady bioasekuracji powinny być realizowane w fermach trzody chlewnej poprzez szereg stałych, powtarzających się działań, będących częścią procesu produkcyjnego.

Przy określaniu sfery zagrożeń zewnętrznych należy wziąć pod uwagę możliwość wniknięcia do stada drobnoustrojów chorobotwórczych poprzez:

- powietrze atmosferyczne,
- nowo zakupione zwierzęta,
- gryzonie i owady,
- koty, psy, zwierzęta wolno żyjące,
- pojazdy, osoby, narzędzia,
- paszę, ściółkę, wodę.

Dla zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego świń istotne znaczenie mają: kontrola dostępu do fermy, dezynfekcja zewnętrzna i wewnętrzna, zachowanie bezpieczeństwa przy zasiedlaniu fermy, zabezpieczenie chlewni przed dostępem innych zwierząt oraz bieżąca kontrola stanu zdrowia zwierząt i poziomu wyników produkcyjnych.

Znaczenie kontroli dostępu do fermy

W zabezpieczeniu epizootycznym ważną rolę odgrywa kontrola ruchu ludzi. Dotyczy to zarówno osób zatrudnionych na stałe, jak i osób związanych z nadzorem zwierząt oraz służbami pomocniczymi. Pracownicy nie mogą mieć kontaktu ze świniami utrzymywanymi poza fermą. Osoby te przed wejściem na fermę powinny wziąć prysznic i zmienić ubranie. Nie mogą wnosić do czystej strefy żywności pochodzenia zwierzęcego, zwłaszcza wieprzowiny. Na terenie fermy powinien obowiązywać zakaz przebywania obcych osób. Lekarz weterynarii lub inseminator przed wejściem do chlewni, podobnie jak pracownicy, powinien wziąć prysznic i zmienić ubranie – najlepiej, jeśli są to kombinezony przygotowane przez gospodarstwo.

Dezynfekcja zewnętrzna

Na terenie każdej fermy należy stosować elementy dezynfekcji ograniczającej wprowadzenie drobnoustrojów chorobotwórczych

Tabela 6. Wpływ obsady i systemu żywienia na zmiany produktywności świń rosnących [Herbut i Walczak, 2004]

Powierzchnia na 1 tucznika (m ² /szt.)	Czas trwania tuczu – stopa zmian (%)	Przyrosty dobowe – stopa zmian (%)	Zużycie paszy – stopa zmian (%)	Procent padnięć i brakowania
Żywienie do woli z automatów paszowych				
0,80	100	100	100	0,10
0,61	106	-8,2	-0,7	0,90
Żywienie dawkowane z koryt				
0,80	100	100	100	0,50
0,61	113	-10,0	+1,5	1,30

Tabela 7. Częstotliwość upadków świń w czasie transportu i przed ubojem w zależności od genotypu RYR1 (%) [Webb i in., 1982; McPhee i in., 1994; Murray i in., 1998 za Janik i Barowicz, 2001]

Genotyp RYR1		
TT	TC	CC
9,2-17,5	0-2,2	0-0,3

— Stres a jakość poubojowa mięsa

Stres wpływa na jakość mięsa. Stres transportowy lub przedubojowy powoduje wyczerpanie zasobów energetycznych i obniżenie zawartości glikogenu w mięśniach, a w konsekwencji wady mięsa typu PSE, RSE (reddish-pink, soft, exudative – czerwone, miękkie, wodniste) lub DFD (dark, firm, dry – ciemne, twarde, suche). Zaburzony zostaje proces technologiczny i dojrzewanie mięsa oraz zmiana jego odczynu (pH). Pod wpływem stresorów u świń następuje obniżenie odporności narządowej; towarzyszy jej redukcja eozynofili i limfocytów. Bakterie

Fot. 15. Świnie przejawiające zaciekawienie wrzuconą do kojca piłką
(*fot. Katarzyna Łącka-Borowik*)

Fot. 16. Kolorowa piłka jest obiektem wnikliwego badania i zainteresowania świń
(*fot. Katarzyna Łącka-Borowik*)

POWSZECHNE WYDAWNICTWO ROLNICZE I LEŚNE SP. Z O.O.

poleca książki

z zakresu m.in. rolnictwa, ogrodnictwa, leśnictwa,
biologii i hodowli zwierząt, weterynarii, technologii drewna

oferujemy

- poradniki dla hobbystów i producentów
- podręczniki dla studentów
- podręczniki dla uczniów średnich szkół rolniczych

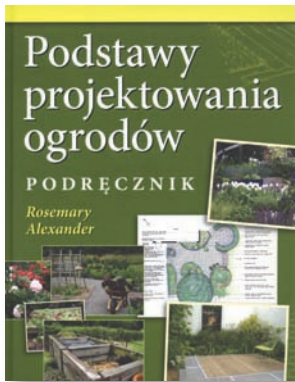
zapraszamy

do hurtowni i księgarń
oraz do siedziby Wydawnictwa

Powszechne Wydawnictwo
Rolnicze i Leśne
02-272 Warszawa
ul. Malownicza 14
tel. 518 915 289
warszawa@pwril.com

Sprzedaż wysyłkowa

www.pwril.com
www.agroswiat.pl

Podstawy projektowania ogrodów

PODRĘCZNIK

Rosemary
Alexander

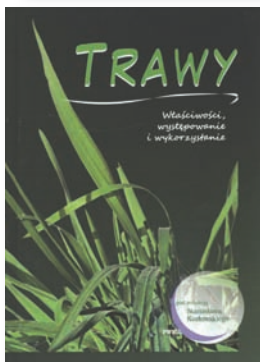

A. Mika

Poradnik

Cięcie drzew i krzewów owocowych

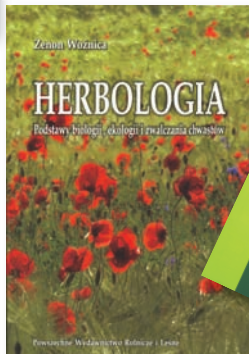
PWRIL

TRAWY

Właściwości,
współprawnienie
i wykorzystanie

Władysław
Wójcicki

Zenon Wójcicki

HERBOLOGIA

Podstawy biologii, ekologii i zwalczania chwastów

Powszechne Wydawnictwo Rolnicze i Leśne

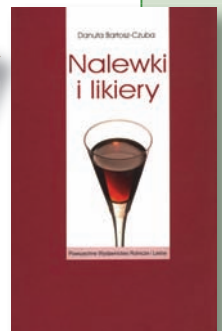

ORZECH WŁOSKI

Henryk Zająz

Henryk Zająz

LESZCZYNA

Danuta Skarbiec-Czuba

Nalewki i likiery

Wydawnictwo Rolnicze i Leśne